

Avarské opaskové nákončie zo Štúrova

V 30. rokoch minulého storočia bolo v priestore vojenského cvičiska rozprestieraného sa severne od Štúrova smerom k obci Nána porušených niekoľko hrobov zo 7.–8. storočia, z ktorých sa zachránilo zopár hlinených nádob. Následne v rokoch 1956–1957 uskutočnil Archeologický ústav SAV v Nitre pod vedením A. Točička a E. Rejholca rozsiahly záchranný výskum, počas ktorého bolo odkrytých spolu 280 včasnostredovekých hrobov, z toho 10 jazdeckých. Tie boli súčasťou pohrebiska ležiaceho na terase zaniknutého ramena rieky Hron vliavajúceho sa do Dunaja. Ide o obdobie charakterizované koexistenciou miestneho slovanského obyvateľstva s pôvodne kočovným etnikom Avarov, ktorých kmeňový zväz si krátko po vpáde do Karpatskej kotliny v roku 567 podmanil takmer celé jej rozľahlé územie.

Iba v 9% prípadov boli evidované stopy sekundárneho porušenia hrobov, či už novodobými zásahmi, zvieratami alebo súdobými vykrádačmi. K nim patrí aj dvojhrob 23, ktorého jama bola na dne vydrevenená a našli sa v ňom zvyšky dospelého jedinca spolu s dieťaťom. To pôvodne ležalo na hrudníku, azda jedného zo zosnulých rodičov. O príčine ich súčasnej smrti možno už len špekulovať, ale ako najpravdepodobnejšie sa javí ochorenie v rodine. Spôsob rozhádzania kostí dokazuje, že išlo zámerný akt vykrádačov. Z inventára hrobu sa zachovala iba časť bronzovej garnitúry z opaska, niekoľko pastových perál z náhrdelníka a zlomky železného kovania z dreveného vedierka. Vo zásype sa našli tiež črepy z hlinenej nádoby a kosti zo sliepky, ktorej mäso sa častokrát vkladalo do hrobov ako milodar.

Pre datovanie hrobu je dôležitý nález dvojdielného liateho bronzového nákončia mužského opaska zdobený motívom kruholaločnej úponky. Z jednej strany je ukončené dvojicou afrontovaných zvieracích hlavičiek, ktoré prináležia mýtickým grifom. Kožený remeň opaska široký asi 2 cm bol vložený do dutej časti oboch polovíc spojených nitmi, ktoré ho v nákončí upevnili. Ide o výraznú inováciu v rámci reprezentatívnych avarských opaskov, ktorá sa objavuje v posledných dekádach 8. storočia. Vtedy zároveň dosahuje umelecké stvárnenie opaskových kovaní svoj vrchol. Popri archaickejších zoomorfných výjavoch začína postupne dominovať vegetabilná výzdoba v najrôznejších podobách, akými bol napríklad motív tzv. stromu života, vinnej révy alebo úponiek. Predpokladá sa, že rastlinný ornament mohol symbolizovať lesy, resp. flóru obklopujúcu zvieratá alebo pokorenie rôznych prírodných prekážok. V súčasnosti však stále ostáva skutočný význam avarskej totemickej symboliky vloženej zručnými remeselníkmi do ozdobných kovaní zahalený tajomstvom. Je takmer pravidlom, že od štylistiky veľkého nákončia opaska sa odvíjala aj dekorácia jeho ostatných kovových súčastí (pracka, bočné nákončia, chrániče dierok, kovania).

Garnitúry avarských opaskových kovaní sa už v počiatkoch štúdia archeológie včasného stredoveku stali kľúčovým prameňom pre poznanie chronologických súvislostí. Z výskumov veľkých slovansko-avarských pohrebísk (Bratislava-Devínska Nová Ves, Želovce, Podunajské Biskupice, Nové Zámky, Štúrovo a i.) situovaných na severnej periférii avarského kaganátu, t. j. na území južného a východného Slovenska poznáme desiatky až stovky exemplárov. Ich komplexná analýza so zreteľom na technologické detaily a výzdobné motívy značne pomáha objasniť vývoj pochovávaní.

- dĺžka nákončia: 7,8 cm • šírka: 2,3 cm • hrúbka: 0,8 cm